

Bodor Pálné Bozsik Lídia a kazári viseletről

Bodorné Lídia nyakba való rojtos kendővel

Kazár település Nógrád megye északkeleti részén fekszik, lakosainak száma 1870 fő. Vendégszerető lakosaival, kiállítóhelyeivel, természeti és kulturális értékeivel, színvonalas rendezvényeivel, gyönyörű viseletével meghatározó település a salgótarjáni kistérségben. Az iskolában már 1996-tól tantárgyként tanítják a népzene-t, a népdalt, a néptáncot és a helytörténetet. A gyermekek a rendezvényeken időre megmutatják a tanultakat, tudásukat a hagyományokból.

Napjainkban Kazáron egy személy, 2008-ban kilenc idős asszony hordta a népviseletet. Amikor Bodor Pálné Lidi kazári lakos elkezdte a viseletek összegyűjtését, még 18 olyan személy volt a faluban, aki minden nap ilyen ruhában járt. Ha valami régi felbukkant a faluban, akkor Lidinek szóltak, hogy nézze meg, mert el szeretnék adni. Ezek az emberek elfogadták úgy, mint aki kritikusan szemléli a dolgokat és tanácsot kértek tőle. Mai napig elismert szakértője a településen a viseleteknek.

Bodorné Lidi sikeres pályázatával lehetőséget teremtett a Kazár: Bölcsőtől a sírig című film elkészítésére, mely dokumentumfilm Nógrád megye Kazár községének díszítésben gazdag és változatos népviseletét mutatja be. A kazári ruhának eredeti darabjai láthatók az ott élőkön – a születéstől az elmulásig – oly módon, hogy olyan korú személy veszi fel, akinek annak idején illett felvenni. Mindegyik ruháról kiderül, hogy mit-mikor-hol viseltek a kazáriak az idők során. Azon túl, hogy archiválási értéke van a dokumentumfilmnek, tehát a jövő generációinak rögzíti a kazári viseletet – amely az egyik legdíszesebb és változatosabb Magyarország –, emellett hiánypótló is e témában. Bodor Pálné olyan elemeket is feltárt a viseletről, amelyek kevésbé ismertek, használtak, mint például a Kossuth-gyász vagy a törökolajos viselet, amely a képfestő elődje volt. Bodor Lídiának vérében van ennek a népviseletnek a hordása.

Bodor Pálné: Apai nagyanyámmal töltöttem a gyerekkorom nagy részét, aki népviseletet viselt egész életében. Édesapám három leánytestvéreből kettő tagja volt a „Gyöngyösbokréta” csoportnak, az egyikük volt az „ügyeletes” fényképarca Kazárnak. Szinte minden faluba jövő fényképész nála kötött ki. Szép ruhái és szép tartása is volt. Anyai nagyanyám táncolni, mulatni szeretett és nagyon szorgalmas asszony volt. Szeretett kézimunkázni és népviseletes ruhákat kézzel varrni. Ő szintén népviseletet viselt. *Édesanyám nem járt népviseletben, mert sokan voltak testvérek és a nővére volt az első gyermek a családban, így ő járt népviseletben.* Viszont ő kisgyerekek kora óta az idősebb asszonyoktól elnézte és megtanulta a különböző kézimunkázás fortélyait: hímzés, horgolás, szövés.

Józsa Viktória: *Hogy épül fel a kazári viselet? Mivel tud többet megmutatni a viselőjéről?*

B. P-né: Nekem a kazári népviselet a legszebb! Jellemző rá a palóc sok szoknya, a bő ingváll, a rojtos kendő. Ehhez különböző korúak különböző fejdíszet viseltek. A legismertebb az arany csipke főkötő. Ezt nagy ünnepkor hordták, vagy a menyasszony viselte a fején esküvője után, amikor első alkalommal ment a templomba. Főkötőt a nők 30 éves korukig, vagy amíg két gyereket nem szültek, addig viselhetek, utána már csak vasalt kendőt és rajta „kázsmér” kendőt. Régen korán levették a díszes viseletet az asszonyok – 50 év fölött –, utána

Ünnepi viselet matyó hímzéssel

már feketében jártak. Sok esetben, ha a családban meghalt valaki, a gyászruha után már nem vették vissza a színes ruhákat. A gyászruhában is van fekete és piros (Kossuth gyászruha). Kossuth Lajost annak idején ilyenben gyászolták, és ez ezen a településen meg is maradt. Volt sárga felső szoknya is, de nem igazán volt jellemző. Inkább fehér, piros, kék, zöld kasmír és ezek különféle árnyalatai. Selyemszoknyát csak templomba hordtak az asszonyok. 1880-ig piros volt a kazári viselethez tartozó csizma. Utána lett fekete. Mindenkinek egyénileg készítettek a saját lábára a faluban élő cipész mesterek, vagy salgótarjáni, vagy egri suszterek.

J. V.: *Hogyan tartották rendben a viseletet?*

B. P-né: Ezeknek a ruháknak a rendben tartása nagyon munka- és időigényes. Két óra csak felöltözni! Kontyot egy héten egyszer csináltak, melyet a fej tetején fogtak össze egy kontyvással, melyet mindenki a férjétől kapott ajándékba. Bele volt a kontyvasba a fiatalasszony monogramja vésvé. Sok idős asszonynak ettől kopasz lett a feje teteje, mert kikoptott alatta.

Az alsó szoknyák és az ingváll keményítését búzakeményítővel és bóraxszal végezték, ami nagyon jól kikeményítette. Borzasztó kemény munka, feltöri az ember kezét a vasaló, mire végez négy-öt szoknyával! Nedvesen vasalták és úgy keményedett meg a szoknya, közben pedig leszedték, harmonika-hajtogatással. Ha jól ki van keményítve, akkor akár két évig is kitart a szépen keményített ruha. Régen a sparhelt fölötti szárítókötelre kötötték ki az alsószoknyákat és ott jól megkeményedett, vagy kibrakták a napra, mielőtt felvették volna, hogy minél keményebb legyen.

A tisztántartása mosószappannal történt. Harisnya mindig is volt (patentharisnya), ami jellemzően fehér, barna és fekete volt és gumival rögzítették. Ezt csak téli időszakban hordták, nyáron mezítláb és bugyogó nélkül jártak. A Gyöngyösbokréta* bemutatók alkalmából mondták ki, hogy kötelező a pendel és a bugyogó viselete. Melltartót sem hordtak az '50-es évek közepéig.

Az ötvenes években sokan „kivették” és levették a viseletet. Sokszor kényelmi okokból, ám egészségügyi problémára hivatkoztak. Onnantól, hogy a nők is elkezdtek dolgozni, már tömegesen levették a viseletet.

J. V.: *Milyen alkalmakkor viselték ezután?*

B. P-né: Itt augusztus 20-án van a vendégség, tehát akkor, körmenetkor.

Ám a mai ünnepek sem olyanok már, mint korábban. Nincsenek meg a régi szép népszokások, nincs Lucázás, Betlehemezés, nincs húsvéti locsolkodás, mert a kislányokat inkább Húsvét Hétfőjén elviszik kirándulni a szülők, így a kisfiúk nem tudják őket meglocsolni. Vendégség alkalmával más településekről jönnek rokonok, barátok, a helyiek pedig készülnek vendéglátással. Búcsúk alkalmával a templomból a hívek együtt mentek a mátraszzelei és vizslási hívők elé és együtt tartották a misét, körmenetet.

J. V.: *Mi volt a következménye, ha annak idején valaki eltért a viseleti szabályoktól?*

B. P-né: Megszólták és kicsúfolták. A napjainkban hordott viseleteknél sokan nem figyelnek a részletekre és ez engem nagyon elszomorít. Kritikus vagyok, nem tudom elnézni, ha a főköötőnél frufrut hagynak, karórárt vagy fülbevalót hordanak a viselethez. Azt gondolom, ha valaki felveszi a viseletet, akkor azt úgy viselje, ahogy azt annak idején hordták.

J. V.: *Milyen a személyes kapcsolata a kazári viselettel?*

B. P-né: Az a régi ruha-szag, a dohos terítők, a régi ládafiából előkerülő szöttesek, a padlásról lekerült keményszárú csizmák – nekem ez csupa izgalom! Látnom kell, fognom kell, szagolnom kell! A faluban, ha szóltak és segítséget kértek, mindig számon tartottam, hogy kinek van eladó viselete. A településen, amint megtudtam, hogy valakinél van megmaradt régi ruha, én mentem és valósággal extázisba jöttem. 1950-ben születtem Kazáron. Már óvodáskoromban is szerepeltem népviseletben, a fonót mutattuk be. Az iskolai évek során népdalokat, népi táncot mutattam be iskolatársaimmal az akkori sereg-szemléken. Később, középiskolás koromban, Vácott, már az osztálytársaimmal a Kazári lakodalmast szerepel-

Vászon ganga

* 1931–1944 között minden év augusztus 20-a táján e néven rendezték meg a parasztcsoportok tánc-, ének- és játékbemutatóit Budapesten

tük, de igazi fontossága az életben akkor jött el, amikor Kazáron a művelődési ház vezetője lettem. A családból két nagynéni a Gyöngyösbokrétás mozgalomban is részt vett, ami nagy hatással volt rám. Anyukám csendes, szorgalmas, segítőkész volt mindig is. Nekem is és a lányomnak is ő varrta a népviseleti ruháinkat és az egyéb kiegészítőket. A lányomnak elkészítette az aranycsipke és ezüstcsipke főköttöt. Szívesen öltöztetett népviseletes babákat. Az unokatestvérével egyszer a nagybátyjuk felvitte Budapestre őket. Kérte, hogy népviseletben menjenek a lányok. A nagybácsi mindenkinek mutogatta őket a Halászbástyánál. A fiú viselet nem igazán jellemző. Bársonyruha halcsont-gombokkal, illetve vászonból kivarrt inget és bőgatyákat hordtak. Az apai nagyapám volt az utolsó a családban, aki még 1960-ban is hordta a bőgatyát.

J. V.: *Honnan voltak meg a ruha alapanyagai?*

B. P-né: Kazár határában voltak kenderföldek, mellette a kenderáztatók, mindenkinek volt kender ültetve, és télen volt a szövési időszak. Szinte minden családban volt szövőszék. Karácsony után elkezdték a munkát és húsvét előtt végezni kellett a szövéssel, mert jöttek a következő munkák: ki kellett meszelné a húsvét-

Hétköznapi utcai viselet

Kazári búcsúban unokával

ra. De összejárt négy-öt asszony, és segített egymásnak a szövésben, így mindenki elkészült vele tavaszra. Az ünnepek teljesen körülhatárolták a munkákat, még akkor is, ha nem állandó ünnepekről beszélünk, mert a húsvét változó naptári ünnep. 1982-től a helyi Művelődési Ház vezetője voltam 1996-ig. Sok kollégával még ma is tartom a kapcsolatot. Nagyon nehéz volt a fiatalokat beszervezni a hagyományörző csoportba, mert semmiféle támogatást nem kaptunk. Úgy csábítottam a fiatalokat, hogy aki eljött néptáncolni, az utána eljöhessen a discoba ingyen. Aztán volt, aki itt maradt táncosnak. Közben pólókat árultunk a kazári rally autóversenye-

ken, bálakat rendeztünk a szülők segítségével, és így gyűjtöttünk ruhákra. A faluban lévő varroda textilipari kapcsolatai révén nagyon sok anyagot sikerült megszerezni és így saját magunk készítettük a viseleteket, a tánc csoport összes tagjának volt viselete.

J. V.: *Nekiünk a ruha szépsége miatt, de Neked miért érték a viselet?*

B. P-né: A szívem. Amikor viselem a viseletet, más ember leszek. Nem olyan vagyok, mint amikor felülök a robogóra. Nagyon szeretem a népviseletünket és nagyon szeretem viselni. Amikor rajtam van, úgy érzem, hogy nem ugyanaz az ember vagyok, hanem egy darab Kazár rég-

múltjából. Ezzel úgy gondolom, hogy őrzöm őseim emlékét, néphagyományát. Felemelő érzés, amikor ott állok a színpadon és megmutathatom a településem viseletét, mert nagyon büszke vagyok rá.

J. V.: Az, hogy mennyire díszes egy főköttő, mitől függ?

B. P-né: Minél gazdagabb egy család, annál díszesebbet készítettek a helyi főköttő-készítetővel. Ma egy komplett viselet ára kb. 140.000 forint.

J. V.: Mi praktikuma volt a viseletnek?

B. P-né: A vászon anyag nagyon jól szívja a vizet, a bőrnek kényelmes és egészséges volt a hordása. Nagy melegben hűsített, nagy hidegben melegített.

J. V.: Hány szoknyát hordtak a nők?

B. P-né: Pendely, három vagy öt alsószoknya és egy felsőszoknya. Ez volt a minimum. Hét közben nem keményített szoknya volt, de ugyananyit réteget húztak magukra.

J. V.: A felső ruházat hogyan állt össze?

B. P-né: Ingváll, ami volt alsó (lenvászon, gyolcs), felső (csipke, perkát). Kasmír szoknya, alsó kendő (kihagyó), arra jön a kázmér kendő és a bőganga. Templomi viselet (kecele). A főköttő három részből áll: alsó, felső és a hátulja.

M. L-né: Milyen alkalmak őrzik Kazáron a néphagyományt?

B. P-né: Az Életet az Éveknek csoport Kazáron tartott tavaly egy megyei vetélkedőt az időseknek, mely rendkívül népszerű volt. A nyugdíjasok lelkesen vettek részt a hagyományok felelevenítésében, több településről jöttek és a helyi hagyományokat, sajátosságokat mutatták be. A nyáron Szurdokpüspökiben meglátogattuk a Libafesztivált és nagy örömmel láttam az Értéktár bemutatót, amely összefogta nyolc település értékeit. 1992-ben indítottam el a kazári búcsút, amit mára felváltott a Laskafesztivál.

Kazáron jelenleg több, népi hagyományhoz kötődő gyűjtemény működik. A Tájházban a látogatók megismerkedhetnek a népi életmód tárgyai emlé-

keivel, a kenderfeldolgozás menetével, valamint betekintést nyerhetnek a falubeliek életkörülményeibe egy „tiszta szobán” keresztül. A Hagyományok portáján a település gasztronómiai különlegességeinek, elkészítésének bemutatásával ismerkedhetnek meg, valamint a tradicionálisan elkészített ételek, helyi termékek bemutatását követhetik nyomon. A Mackó Kuckó – Mackó- és babagyűjtemény a térségben egyedülálló, a kiállítóhelyen több mint 1000 db maci és baba várja mind a gyerekeket, mind pedig a felnőtteket. A Palóc Galériában bemutatásra kerül Palócföld népi kézműves kultúrája és egyéb megjelenési formája. A látogató megismerkedhet a népi eszközökkel, játékokkal, bútorokkal, valamint a kazári népviselettel babákon és életnagyságú bábukon. A Bányászház, mint eredeti palóc parasztház a település bányász múltjának állít emléket, melyben egyenruhákat, felszereléseket, eszközöket, bányászattal kapcsolatos könyveket, kiüntetéseket és egyéb dokumentumokat lehet megtekinteni. Az Ófalu központjában egy takaros kis parasztporta áll, a Kézműves ház. Az épület a népi kismesterségek színtere, ahol az érdeklődők megismerkedhetnek a szövással, kosárfonással, korongozással, hímzéssel és csuhézással. Az épületben a településről összegyűjtött szebbnél szebb csipkék és a testvérte-

Középkorú nő templomi viseletben

lepülésen – Körispatakon – tevékenkedő szalmafonók által készített munkák láthatók. Bagi András Vasaló- és Öntvénygyűjteménye a megyében egyedülálló magángyűjtemény. A faszemes vasalóktól a villanyvasalóig, az öntöttvas képkeretektől a régi szódásüvegekig számtalan kincssel ismerkedhet itt meg az érdeklődő.

BODOR PÁLNÉ BOZSIK LÍDIA 1950-ben született Kazáron falusi paraszt család egy szem gyermekeként. Minden generációs viseletes ruhája megvolt az élete során. Gyermekkorától szereti a népdalokat, néphagyományt, viseletet, ez utóbbival kapcsolatos tudását a helyi emberektől, a körülötte élő idősektől, nagymamájától szívta magába. Sikeres pályázatából egy film is készült – „Bölcsőtől a sírig” – a kazári viseletekről.

JÓZSA VIKTÓRIA: Az egri Eszterházy Károly Főiskolán 2007-ben végeztem művelődésszervezőként. A főiskola elvégzésének évében az Európai Önkéntes Szolgálat (EVS) lehetőségével élve a macedóniai Skopjében töltöttem hat hónapot. 2005-től vezetője, majd aktív tagja voltam a Mátranovákért Faluvédő és Szépítő Közhasznú Egyesületnek. Jelenleg a Nemzeti Művelődési Intézet Nógrád Megyei Irodájának vagyok tagja. Részt veszek a megyei közművelődési feladatellátás feladatfinanszírozási rendszerében, valamint a TÁMOP-3.2.3/B-12/1 „Építő közösségek” – Korszerű, többfunkciós közművelődési fejlesztéseket szolgáló közösségi programok, együttműködések, új tanulási formák elősegítése című projekt Nógrád megyei kulturális koordinátora vagyok. Feladatomban a 19 Nógrád megyei IKSZT szakmai- és szolgáltatásfejlesztése, a vidékfejlesztés céljaihoz igazodóan.

MÁTÉ LÁSZLÓNÉ 2009-től dolgozik a Nógrád megyei közművelődési feladatellátásban. A 2013-ban újjászervezett Nemzeti Művelődési Intézet Nógrád Megyei Irodavezetője, a megyei népművelő egyesület elnöke.